

ПЕРСПЕКТИВНІ МЕТОДИЧНІ ВЕКТОРИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ СЕСТРИНСЬКОЇ СПРАВИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ «ОБСТЕЖЕННЯ ТА ОЦІНКА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ»

PROSPECTIVE OF METHODOLOGICAL VECTORS OF THE ORGANIZATION OF INDIVIDUAL WORK OF FUTURE BACHELORS OF NURSING IN THE PROCESS OF STUDYING THE COURSE OF «HUMAN HEALTH SURVEY AND ASSESSMENT»

Здійснено аналіз методик викладання курсу «Обстеження та оцінка здоров'я людини» в медичній академії щодо практики організації самостійної роботи майбутніх бакалаврів сестринської справи, результати якого засвідчили існування таких недоліків як: недооцінка ролі та місця самостійної роботи студентів в освітньому процесі, що віддзеркалюється в тому, що педагоги формально підходять до організаційного та дидактико-методичного забезпечення цієї форми організації навчання. З'ясовано, що організація самостійної роботи студентів повинна носити комплексний характер, оскільки здатність студента застосовувати знання на практиці тісно пов'язана зі здатністю здійснювати пошук, обробку та аналіз інформації з різних джерел. Основні завдання формують функціональність самостійної роботи майбутніх бакалаврів сестринської справи під час вивчення курсу «Обстеження та оцінка здоров'я людини», яка визначається напрямками: інформаційно-навчальний (освоєння нової навчальної інформації); розвивальний (підвищення культури інтелектуальної діяльності та творчості); стимулювальний (мотивація до самоосвіти); виховний (розвиток особистісних та професійних якостей майбутніх бакалаврів сестринської справи). Підкреслено, система самостійних робіт, що моделюють професійну діяльність її використовуються під час викладання курсу «Обстеження та оцінка здоров'я людини» повинна будуватись з акцентом на основних інтелектуальних її професійних умінь, що визначають зміст освітньої діяльності студентів медичної академії; розширення формулювання самостійного завдання шляхом введення регулятивних компонентів (коригуючої інформації, пошукових розпоряджень тощо). У змістовній частині робочої програми дисципліни «Обстеження та оцінка здоров'я людини» самостійна робота може бути представлена додаванням інтерактивності у навчальні заняття за допомогою застосування «інноваційних педагогічних технологій»: підготовка відео-есе (формат відео, що нагадує короткі документальні фільми, найчастіше із показовою інфографією); реферативні технології підвищеного рівня складності – реферат-аналіз та реферат-огляд (передбачають не послідовний виклад змісту робіт на близьку тему, а їх аналіз та опис); технології проєктної діяльності (діяльність, спрямована на вирішення пошукових, дослідницьких, і навіть практичних завдань медсестринської практики); кейс-технології (різновид інтерактивної технології для короткострокового навчання на основі різних ситуацій, як реальних, так і вигаданих).

Ключові слова: студенти, майбутні бакалаври сестринської справи, професійна під-

готовка, самостійна робота організація, медична академія, дисципліна «Обстеження та оцінка здоров'я людини».

It has been carried out the analysis of methods of teaching the course of «Human Health Survey and Assessment» in medical academy on practice of organization of individual work of future bachelors of nursing, the results of which testified to the existence of such shortcomings as: underestimation of the role and place of individual work of students in the educational process that is reflected in the fact that pedagogues formally approach the organization and didactic and methodical support of this form of study organization. It has been found that organization of individual work of students must have a complex nature, such as the ability of student to use knowledge in practice is closely related to the ability to provide search process and analysis of information from different sources. The main tasks form functionality of individual work of future bachelors of nursing in the process of studying the course of «Human Health Survey and Assessment» that is identified with the following directions: informational-learning (mastering new educational information); developing (increasing culture of intellectual activity and creativity); stimulating (motivating for self-education); educative (developing personal and professional qualities of future bachelors of nursing). It has been emphasized that the system of individual works, which model professional activity and is used during the teaching of course of «Human Health Survey and Assessment» should be based with appealing for basic intellectual and professional skills, which identify the content of educational activity of medical academy students; expanding the formulation of individual task by introducing regulatory components (corrective information, search instructions, etc.). Individual work in the content part of curriculum of the discipline «Human Health Survey and Assessment» may be presented by adding of interactivity during the classes with the help of using «innovative pedagogical technologies»: preparing video essay (video format reminiscent of short documentaries, often with illustrative infographics); abstract technologies of the increased level of complexity – abstract analysis and abstract-review (do not provide a consistent presentation of the content of works on a related topic, but their analysis and description); project activity technologies (activity aimed at solving search, research and even practical tasks in nursing practice); case technologies (a type of interactive technology for short-term learning on the basis of different situations, both real and fictional).

Key words: students, future bachelors of nursing, vocational training, organization of individual work, medical academy, discipline «Human Health Survey and Assessment».

УДК 378:789;34/65
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/47.31>

Демянчук М.Р.,
докт. пед. наук,
професор кафедри
медико-профілактичних дисциплін
та лабораторної діагностики
Комунального закладу вищої освіти
«Рівненська медична академія»
Рівненської обласної ради

Актуальність дослідження. Ідея безперервної освіти як вирішення протиріч, що виникли внаслідок різкого збільшення динаміки соціального розвитку, інформатизації суспільства, перетворення науки на продуктивну силу актуалізувала багато традиційних для педагогічної науки проблем. Одна з них – готовність майбутніх бакалаврів сестринської справи до самостійної діяльності, зорієнтованої на цілеспрямоване здобуття та вдосконалення професійних знань протягом усього активного життя. Така здатність медичних фахівців, може бути сформована у тому випадку, коли у процесі професійної підготовки в закладі освіти (тут – медична академія) студенти будуть активними суб'єктами самостійної пізнавальної діяльності.

Аналіз методики викладання курсу «Обстеження та оцінка здоров'я людини» в медичній академії щодо практики організації самостійної роботи майбутніх бакалаврів сестринської справи засвідчив існування таких недоліків як: недооцінка ролі та місця самостійної роботи студентів в освітньому процесі, що віддзеркалюється в тому, що педагоги формально підходять до організаційного та дидактико-методичного забезпечення цієї форми організації навчання. Самостійна робота студентів розглядається як додаткова, допоміжна форма організації навчання. У зв'язку з цим, практично не використовуються сучасні підходи до планування самостійної роботи студентів (наприклад, мережеве планування), які дозволяють залучити майбутніх бакалаврів сестринської справи в процеси організації, виконання, контролю та оцінки самостійної роботи.

Крім того, у практиці викладання курсу «Обстеження та оцінка здоров'я людини» в медичній академії залишаються недостатньо розробленими вже відомі у професійній педагогіці ідеї моделювання професійної діяльності у змісті та формах реалізації самостійної роботи студентів. Кристалізується той факт, що з переходом на нову якість підготовки майбутніх бакалаврів сестринської справи, які відповідають сучасним вимогам, педагоги медичної академії відчують складнощі в організації самостійної роботи студентів під час викладання курсу «Обстеження та оцінка здоров'я людини», використання прийомів та технік самоорганізації навчальної діяльності здобувачів освіти, що пов'язано з недостатнім усвідомленням можливостей застосування самостійної роботи для творчого саморозвитку особистості майбутніх медичних працівників. Очевидно, що потреби практики вимагають подальшого розгляду та поглиблення теоретичних та методичних питань організації самостійної освітньої діяльності студентів медичної академії загалом, й у процесі вивчення курсу «Обстеження та оцінка здоров'я людини», зокрема.

Аналіз останніх публікацій. Питання організації самостійної роботи майбутніх медичних працівників відображено в численних публікаціях сучасних дослідників. Так, Л. Акуліна виокремила специфіку організації самостійної роботи майбутніх бакалаврів сестринської справи в умовах ступеневої медсестринської освіти відповідно до вимог міжнародних стандартів [1, с. 4-5]. Продовження таких напрацювань знаходимо у висновках М. Демянчука, котрий виявив актуалітети організації самостійної роботи під час підготовки майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи в медичних коледжах [3, с. 36-37]. Тоді як О. Демченко розглянув педагогічну діагностику як засіб оптимізації самостійної навчальної діяльності студентів медичних коледжів [2, с. 4]. Що стало основою для вивчення питання формування професійної самосвідомості студентів медичних ВНЗ [4, с. 132]; виокремлення дидактичних умов стимулювання самостійної навчальної діяльності студентів медичного коледжу [5]; конкретизації основ професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки [6] й складників професійної компетентності майбутніх медичних сестер [7; 10]; професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи на засадах деонтологічного підходу [9]. Резюмування окреслених відомостей знаходять відображення у висновках сучасних дослідників про значення самостійності як особистісно-професійної якості молодшого медичного персоналу в умовах реформування медичної галузі в Україні (О. Коваленко [8]); розвиток самостійного творчого пізнання як чинник активізації професійної підготовки майбутніх медичних сестер (П. Сидоренко [11]); змістові основи організації самостійної роботи студентів-медиків у вищих навчальних закладах США (Н. Симоненко [12]); сучасні підходи до організації самостійної роботи у вищій медичній освіті в Україні [13]; самостійну роботу як важливий чинник у формуванні професійних умінь студентів медичних коледжів (О. Яковець [14]) та ін. Водночас здійснений аналіз наукової літератури засвідчив, що питання кристалізації перспективних методичних векторів організації самостійної роботи майбутніх бакалаврів сестринської справи у процесі вивчення курсу «Обстеження та оцінка здоров'я людини» потребує подальшого вивчення.

Мета статті полягає у висвітленні авторського погляду на проблему організації самостійної роботи майбутніх бакалаврів сестринської справи у процесі вивчення курсу «Обстеження та оцінка здоров'я людини».

Виклад основного матеріалу. Самостійна робота майбутніх бакалаврів сестринської справи слугує ключовим компонентом освітнього процесу й зорієнтована на практичну реалізацію основних завдань:

- мотивація студентів до освоєння освітніх програм;

- розвиток відповідальності студентів за власну освіту;

- удосконалення загальних та професійних компетентностей здобувачів медичної освіти;

- збільшення міцності та якості знань, отриманих студентами під час занять з викладачами;

- освоєння нових знань;

- відкриття та застосування власних прийомів та методів пізнання;

- формування стійкості у професійних вміннях та навичках;

- розвиток творчого і критичного мислення та ін.

Організація самостійної роботи студентів повинна носити комплексний характер, оскільки здатність студента застосовувати знання на практиці тісно пов'язана зі здатністю здійснювати пошук, обробку та аналіз інформації з різних джерел. Таким чином, основні завдання формують функціональність самостійної роботи майбутніх бакалаврів сестринської справи під час вивчення курсу «Обстеження та оцінка здоров'я людини», яка визначається напрямками:

- інформаційно-навчальний (освоєння нової навчальної інформації);

- розвивальний (підвищення культури інтелектуальної діяльності та творчості);

- стимулювальний (мотивація до самоосвіти);

- виховний (розвиток особистісних та професійних якостей майбутніх бакалаврів сестринської справи).

Аналіз педагогічного досвіду викладання дисципліни «Обстеження та оцінка здоров'я людини» в медичній академії дає змогу констатувати недостатність уваги до питання організації самостійної роботи майбутніх бакалаврів сестринської справи. Така ситуація пояснюється слабкою розробленістю дидактико-методичного забезпечення самостійних робіт, що моделюють майбутню професійну діяльність. Виконання таких завдань, натомість, має відповідати фахово-змістовному аспекту професійної діяльності, що вимагає ґрунтовного розгляду організаційно-змістовної, процесуальної та мотиваційної сторін організації самостійної роботи студентів.

Поза як, моделювання професійної діяльності забезпечує єдність змістовного, процесуального та мотиваційного компонентів процесу навчання. У процесі практичного навчання доцільно максимальне наближення навчально-матеріальної бази до конкретних умов та об'єктів професійної діяльності. Відтак, система самостійних робіт, що моделюють професійну діяльність й використовується під час викладання курсу «Обстеження та оцінка здоров'я людини» повинна будуватись з акцентом на до основних інтелектуальних й професійних умінь, що визначають зміст освітньої

діяльність студентів медичної академії; розширення формулювання самостійного завдання шляхом введення регулятивних компонентів (коригуючої інформації, пошукових розпоряджень тощо); забезпечення умов наочності та вимог до самостійних робіт; різноманітності організаційних форм виконання самостійних робіт та їх раціонального поєднання. Специфіка організаційної сторони завдань для самостійних робіт, на наш погляд, найбільш ефективно засвоюється студентами у тому випадку, коли знаходить своє вираження не у змісті завдань, а зміні процесуальних характеристик освітньої діяльності студентів.

Зокрема, значний дидактичний потенціал вбачаємо у використанні прогностичних професійно зорієнтованих ситуативних завдань для організації самостійної роботи майбутніх бакалаврів сестринської справи у процесі вивчення курсу «Обстеження та оцінка здоров'я людини». Адже значущість прогностичних завдань у професійній підготовці студентів окресленої спеціальності визначається тим, що під час вирішення таких завдань формується досвід вибору оптимальних дій або їх послідовності, адекватних умовам та вимогам тієї чи іншої конкретної професійної ситуації. Практичність пропонованих завдань розкривається не тільки у встановленні міжпредметних зв'язків у свідомості здобувачів освіти між відомостями з курсу «Обстеження та оцінка здоров'я людини», але й у залученні студентів до творчого використання способів пошукової діяльності під час прогнозування шляхів вирішення професійних ситуацій, зокрема у формуванні навичок самоконтролю студентами своїх дій у процесі пізнавальної та професійної взаємодії з об'єктами професійного середовища. Така форма організації самостійної роботи студентів забезпечуватиме розвиток професійних вмінь майбутніх бакалаврів сестринської справи, серед яких:

- вміння проводити медсестринське суб'єктивне й об'єктивне обстеження різних органів, систем пацієнта та оцінювати отримані дані в умовах закладів охорони здоров'я, вдома, шляхом спілкування з пацієнтами різних вікових груп, їх родичами, хворою дитиною чи її батьками; уміти збирати скарги, анамнез захворювання та життя, алергологічний та епідеміологічний анамнез, оцінювати анамнестичні дані;

- вміння проводити медсестринську діагностику, виявляти та оцінювати проблеми пацієнта в умовах закладів охорони здоров'я, непередбачуваних обставин та вміти: виявляти дійсні проблеми пацієнта; оцінювати їх першочерговість, установлювати медсестринський діагноз;

- вміння планувати медсестринські втручання в умовах закладів охорони здоров'я, вдома, непередбачуваних обставин та вміти складати план медсестринських втручань для вирішення дійсних

та супутніх проблем пацієнтів різного віку; здійснювати взаємозалежні медсестринські функції;

– вміння демонструвати вміння ефективної професійної комунікації в усній, письмовій формах українською та іноземною мовами для реалізації академічної мобільності, ефективного обміну професійною інформацією;

– вміння застосовувати широкий спектр клінічних умінь й сучасних інноваційних діагностичних та лікувальних технологій з метою безпечного пацієнтоцентрованого догляду відповідно до клінічних протоколів та правових стандартів медсестринства;

– вміння підготувати пацієнта, здійснити забір і скерування біологічного матеріалу на лабораторне та інструментальне дослідження;

– вміння своєчасно та належно вести медсестринську документацію відповідно до чинного законодавства, використовуючи необхідні комп'ютерні технології, здійснювати моніторинг та аналіз документації.

Аналізуючи самостійну роботу студентів під час вивчення дисципліни «Обстеження та оцінка здоров'я людини» в медичній академії залежно від місця та часу проведення, характеру керівництва з боку викладача та способу контролю, слід класифікувати її на такі види:

– самостійну роботу під час основних аудиторних занять (лекцій, семінарів, лабораторних робіт);

– самостійну роботу під контролем викладача у формі планових консультацій, творчих контактів, заліків та іспитів;

– позааудиторну самостійну роботу під час виконання студентом домашніх завдань навчального та творчого характеру.

Відтак, вважаємо за доцільне розглядати й додаткові види самостійної роботи майбутніх бакалаврів сестринської справи, серед яких:

– поточна робота з лекційним матеріалом (складання порівняльних таблиць, схем або графічних організаторів), що передбачає опрацювання конспекту лекцій та навчальної літератури;

– пошук (підбір) та огляд літератури та електронних джерел інформації з проблеми дисципліни, курсу (наприклад, розробка глосарію);

– підготовка до практичних, семінарських занять, до контрольної роботи, до заліку, до іспиту (підготовка відповідей на контрольні питання);

– написання реферату з заданої проблеми;

– домашні завдання реконструктивного характеру, застосування знань в нових умовах, моделювання, вирішення проблемних ситуацій;

– виконання навчально-дослідницької (науково-дослідної) роботи;

– підготовка прикладних (проектних) робіт та ін. Так, у змістовній частині робочої програми дисципліни «Обстеження та оцінка здоров'я людини» самостійна робота може бути презентована не лише

«класичною методикою» (робота з підручником, нормативно-правовою документацією, відповіді на контрольні питання тощо), а й з додаванням інтерактивності у навчальні заняття за допомогою застосування «інноваційних педагогічних технологій»:

– підготовка відео-есе (формат відео, що нагадує короткі документальні фільми, найчастіше із показовою інфографікою);

– реферативні технології підвищеного рівня складності – реферат-аналіз та реферат-огляд (передбачають не послідовний виклад змісту робіт на близьку тему, а їх аналіз та опис);

– технології проєктної діяльності (діяльність, спрямована на вирішення пошукових, дослідницьких, і навіть практичних завдань медсестринської практики);

– кейс-технології (різновид інтерактивної технології для короткострокового навчання на основі різних ситуацій, як реальних, так і вигаданих).

Висновок. Таким чином, класичними (традиційними) методами організації самостійної роботи майбутніх бакалаврів сестринської справи у процесі вивчення курсу «Обстеження та оцінка здоров'я людини» вважаються, наприклад, робота з підручником або конспектування. До перспективних й інноваційних форм організації самостійної роботи студентів віднесемо виконання навчальних змодельованих професійно зорієнтованих ситуативних завдань й кейс-завдань, дослідницьких та прикладних проєктів (навчальних науково-дослідних) робіт). Інноваційні педагогічні технології організації самостійної роботи студентів потребують якісних навчально-методичних матеріалів, вільного доступу до інформаційного світу мережі Інтернет, конкретного переліку основної та додаткової літератури, систематичного контролю. Інноваційні аспекти організації самостійної роботи майбутніх бакалаврів сестринської справи у процесі вивчення курсу «Обстеження та оцінка здоров'я людини» відбиваються у: зміні спрямованості педагогічних цілей на саморозвиток та продуктивну самореалізацію особи студента; спільному визначенні цілей та змісту самостійної роботи студента, з опорою на пізнавальний стиль та індивідуальні особливості студента; зміні спрямованості самостійної діяльності на інтелектуальну автономність студента з орієнтацією на «активно сконструйоване знання», пов'язане з власними інтересами здобувача освіти, раніше отриманими знаннями, наявним досвідом; зміні у відборі змісту з використанням альтернативних джерел інформації; умінні критично оцінювати інформаційну цінність альтернативних джерел інформації.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо в обґрунтуванні специфіки використання інформаційно-комунікаційних технологій у методиці викладання дисципліни «Обстеження та оцінка здоров'я людини».

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Акуліна Л. П. Ступенева медсестринська освіта – вимога міжнародних стандартів. *Актуальні питання підготовки майбутніх фармацевтичних та медичних фахівців в умовах сучасної освіти*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Житомир, 15 лютого –24 березня 2016 р.). Житомир, 2016. С. 4–5.
2. Демченко О. М. Педагогічна діагностика як засіб оптимізації самостійної навчальної діяльності студентів медичних коледжів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.09 «Теорія навчання». Харків, 2008. 21 с.
3. Демянчук М. Актуалітети проблеми навчання майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи в практичній діяльності. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. діалог у розвитку наук та освіти* : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (30 квітня 2020 р.). Ужгород, 2020. С. 35–38.
4. Добровольська К. В. Формування професійної самосвідомості студентів медичних ВНЗ як педагогічна проблема. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Сер.: Педагогіка і психологія*. 2015. Вип. 44. С. 132–136.
5. Жерновникова О. А. Дидактичні умови стимулювання самостійної навчальної діяльності студентів медичного коледжу: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09 / Харківський нац. пед. ун-тет ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2009. 227 с.
6. Закусилова Т. О. Формування основ професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Запоріжжя, 2018. 20 с.
7. Кайдалова Л. Г. Формування професійної компетентності майбутніх медичних сестер: теоретичний аспект. *Науковий вісник НУБіП України. Сер.: Педагогіка, психологія, філософія*. 2018. Вип. 267. С. 80–85.
8. Коваленко О. О. Значення самостійності як особистісно-професійної якості молодшого медичного персоналу в умовах реформування медичної галузі в Україні. *Педагогіка та психологія*. 2013. Вип. 43. С. 73–82.
9. Козак Х. І. Формування професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи на засадах деонтологічного підходу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2019. 250 с.
10. Лісна-Міських Н. Є. Загальна характеристика формування професійної компетентності майбутніх фахівців сестринської справи. *Педагогічний дискурс. Сер.: Педагогічні науки*. 2016. Вип. LXXII. С. 122–126.
11. Сидоренко П. І., Варава О. Б., Червона О. Є. Розвиток самостійного творчого пізнання як чинник активізації професійної підготовки майбутніх медичних сестер. *Вища освіта в медсестринстві: проблеми і перспективи* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Житомир, 10-11 листоп. 2011 р.). Житомир, 2011. С. 226–229.
12. Симоненко Н. Змістові основи організації самостійної роботи студентів-медиків у вищих навчальних закладах США. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2017. № 4 (59). С. 471–477.
13. Сучасні підходи до вищої медичної освіти в Україні (з дистанційним під'єднанням ВМ(Ф)НЗ України за допомогою відеоконференц-зв'язку) : матеріали XIV Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, присвяченої 60-річчю ТДМУ (Тернопіль, 18–19 трав. 2017 р.) : у 2 т. / Терноп. держ. мед. ун-т імені І. Я. Горбачевського. Тернопіль : ТДМУ, 2017. Т. 1. 211 с.
14. Яковець О. В. Самостійна робота як важливий чинник у формуванні професійних умінь студентів медичних коледжів. *Вища освіта в медсестринстві: проблеми і перспективи* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Житомир, 10-11 листоп. 2011 р.). Житомир, 2011. С. 261–263.